

19. *Safran William*. Language, Ethnicity and Religion: a Complex and Persistent Linkage // Nations and Nationalism. – 2008. – № 14 (1). – P. 171-190.
20. *Shih Grace*. Racial and Ethnic Disparities in Contraceptive Method Choice in California / Grace Shih, Eric Vittinghof, Jody Steinauer, Christine Dehlendorf // Perspectives on Sexual and Reproductive Health. – 2011. – Vol. 43. – № 3. – P. 173-180.
21. *Sporer Siegfried*. Recognizing Faces from Ethnic In-groups and Out-groups: Importance of Outer Face Features and Effects of Retention Interval / Siegfried L. Sporer, Ruth Horry // Applied Cognitive Psychology. – 2011. – № 25. – P. 424–431.
22. *Tolan Jim*. Between Worlds: Poetry, Ethnicity and Class // Changing English. – 2010. – Vol. 17. – № 4. – P. 353-362.

Крячко В. И. К вопросу об определении маркеров этничности в социальном пространстве.

В статье предпринята попытка определения базовых маркеров этничности в социальном пространстве. Проанализированы наработки ученых относительно определения и экспликации этнических маркеров социальных субъектов в научной литературе, показаны проявления маркеров этничности в социальном пространстве.

Ключевые слова: этничность, социальное пространство, маркер, этносоциальный субъект.

Kryachko V. I. To the question concerning the definition of the markers of ethnicity in the social space.

The paper deals with an attempt to define basic markers of ethnicity in the social space. The works of scientists concerning the definition and explication of ethnic markers of social subjects in the scientific literature are analyzed and the manifestations of the markers of ethnicity in the social space are shown.

Keywords: ethnicity, social space, marker, ethnosocial subject.

Савицька Г. С.

ПРОФЕСІЙНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті досліджено проблему розвитку професійної саморегуляції як важливої складової професійної самоорганізації сучасного студента – майбутнього фахівця-економіста.

Ключові слова: професійна саморегуляція, професійна самоорганізація економіста, виховання, самовиховання, саморозвиток, самоаналіз, самоконтроль, самооцінка, рефлексія.

У зв'язку з перебудовою системи освіти в Україні, підвищенням рівня психолого-педагогічного забезпечення професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців актуальність дослідження проблеми формування професійної саморегуляції майбутніх економістів суттєво зростає. Відомо, що фахівці, які навчилися володіти собою, знають засоби психотехніки особистої саморегуляції, є більш успішними у професійній діяльності. Оскільки економічна діяльність є емоційно напруженою, то вміння майбутнього економіста підтримувати самого себе, регулювати свій стан вважається дуже важливим. Здатність до професійної саморегуляції забезпечує гармонійність функціонування різних властивостей особистості та досягнення значних результатів в управлінні виробництвом та іншими людьми. Майбутньому фахівцеві необхідно вміти розвивати в собі моральні і духовні якості, ставити перед собою конкретну мету, володіти засобами її досягнення, приймати усвідомлені рішення, запобігати конфліктним ситуаціям, вміти виходити зі складних та незвичних ситуацій, керувати своїм внутрішнім психічним станом. Для цього він має оволодіти уміннями та навичками професійної саморегуляції.

У період професійного становлення особистості розвиток професійної саморегуляції є особливо важливим, тому ці уміння необхідно розвивати вже на перших етапах навчання майбутнього економіста, оскільки в цей період особистість найкраще засвоює програми розвитку навичок саморегуляції. Програми саморегуляції – це програми, в яких використовуються спеціальні методи і техніки розвитку необхідних навичок або умінь, метою яких є контроль емоційного стану, збереження психологічного здоров'я студентів, попередження стресонебезпечних станів. Майбутній фахівець має навчитися концентрації і цілеспрямованості на щоденних завданнях і цілях, пов'язаних з професійною діяльністю для того, щоб досягти високої продуктивності та результативності своєї діяльності. Дослідження саморегуляції діяльності розкривають психологічні механізми розвитку людини як суб'єкта діяльності (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Л. Анциферова, А. Брушлинський, Т. Корнілова, Б. Ломов, А. Петровський, С. Рубінштейн та ін.).

Різні аспекти проблеми становлення та розвитку механізмів професійної саморегуляції в процесі професійної підготовки розглядалися багатьма фахівцями при аналізі теоретико-

методологічних основ стилю професійної саморегуляції (О. Конопкін, В. Моросанова, Г. Нікіфоров, А. Осницький, І. Плахотнікова, І. Трофімова та ін.), проблему саморегуляції поведінки особистості в дослідженнях моральної рефлексії (І. Бех, В. Давидов, А. Зак, Б. Зейгарник, К. Поливанова та ін.), емоційного розвитку професіонала (О. Саннікова, О. Чебикін та ін.).

Сутність, види, функції та етапи саморегуляції професійної діяльності досліджували К. Абульханова-Славська, М. Боришевський, О. Винославська, О. Конопкін, Н. Пейсахов та ін., шляхи формування саморегуляції внутрішніх станів у професійній діяльності вивчали Р. Хмелюк, А. Востріков, С. Малазонія та ін.

Оволодіння професійною саморегуляцією відбувається протягом всього періоду фахового навчання, а потім протягом професійної діяльності майбутнього економіста. Тому в процесі дослідження професійної самоорганізації майбутніх економістів виникає потреба у визначенні структури, змісту, механізму професійної саморегуляції як важливої складової професійної самоорганізації, оскільки цілісна модель цього процесу в теорії психології та педагогіки розроблена недостатньо.

Саморегуляція в широкому розумінні притаманна всім живим системам і обумовлює їх доцільне функціонування на різних рівнях організації й складності. У вузькому розумінні саморегуляція є одним із рівнів активності живих систем, що відбиває специфіку психічних засобів відображення й моделювання дійсності, у тому числі й у мисленні особистості. Термін «регуляція» походить від латинського *влаштовую*, доводжу до ладу [1, 252].

Професійна саморегуляція є важливою складовою професійної самоорганізації майбутніх економістів. Під професійною самоорганізацією економіста ми розуміємо інтегровану якість особистості, процес і результат синергетичної актуалізації її внутрішніх та зовнішніх ресурсів як здатність фахівця усвідомлено та цілеспрямовано використовувати і удосконалювати значущі складові структури своєї особистості в діяльності, спрямованій на вирішення навчальних, професійних і особистісних завдань.

У процесі дослідження нами визначено наступні психолого-педагогічні умови, які сприяють формуванню умінь професійної самоорганізації майбутніх економістів: забезпечення мотивації студентів до навчальної діяльності; оволодіння уміньми та навичками професійної саморегуляції; залучення студентів до активної творчої діяльності; створення творчої атмосфери, здорового морально-

психологічного клімату в колективі; активне використання нових форм і методів навчання, які стимулюють творчі здібності особистості.

На нашу думку, оволодіння уміннями та навичками професійної саморегуляції передбачає вміння керувати своїм внутрішнім світом, регулювати свої емоційні стани: володіти собою, своїм настроєм, голосом, мімікою, жестами, вміння швидко реагувати на поведінку оточуючих людей, вміння швидко приймати правильні рішення у змінній, нестандартній ситуації, формувати емоційну стабільність; найповніше використовувати свої потенційні можливості. Саморегуляція проявляється не тільки в умінні знімати напруження, але й викликати відчуття стриманої сили, упевненості в собі, енергійності, активності.

«Під саморегуляцією найчастіше розуміють уміння людини розкривати власні можливості, підпорядковувати своїм цілям психічні та фізичні функції організму. Саморегуляція виступає як система дій, яка, базуючись на самооцінці, є засобом самовиховання, саморозвитку, самоактуалізації й самореалізації особистості» [7, 1].

Дослідивши проблему професійної самоорганізації та саморегуляції, ми виявили, що окрім формування важливих умінь професійної самоорганізації майбутньому економісту важливо розвивати необхідні особисті якості та бути психічно здоровою людиною: емоційно врівноваженою, здатною до самокерування, що забезпечується адекватною самооцінкою, волею, цілеспрямованістю, енергійністю. Психічно здоровій особистості властиві такі якості, як оптимізм, відповідальність, моральність, самоповага, зосередженість, урівноваженість, активна життєва позиція, впевненість у собі, обов'язковість, незалежність, доброзичливість, зацікавленість навколишнім світом та інші. Помірне нервово напруження стимулює людину зробити швидше те, що необхідно, працювати краще, бути наполегливою. А занадто високий рівень напруги негативно впливає на працездатність, блокує творчі, продуктивні ідеї і заважає досягненню мети. Тому, навчаючись саморегуляції, майбутній економіст розвиває уміння контролювати свої емоції та досягати високих результатів, оскільки тільки помірно психічне збудження забезпечує тривалий успіх у діяльності.

Саморегуляція та саморефлексія, як і самосвідомість, формуються в структурі різноманітності форм діяльності людського життя. С. Рубінштейн відзначає, що усіякий психічний процес включений у взаємодію людини зі світом, і служить для регуляції її діяльності, її поведінки [10, 264].

Складаючи методика розвитку умінь професійної самоорганізації, ми прийшли до висновку, що для того, щоб розвинути спроможність студентів до самоуправління (саморегулювання, самоконтролю та самоорганізації) власною діяльністю необхідно забезпечити у вищому закладі освіти рефлексивний тип управління, який полягає у зміні позиції студента, у перетворенні його із об'єкту зовнішніх впливів у активного суб'єкта власної діяльності. Від майбутніх економістів вимагатиметься більша самостійність у прийнятті певних рішень, у тому числі таких, що стосуються професійної самоорганізації, самоорганізації їхньої роботи, що, у свою чергу, потребуватиме розвитку здатності до свідомої саморегуляції довільної активності.

Через саморегуляцію, самоорганізацію, професійне самовиховання особистості здійснюється професійне самоутвердження майбутнього економіста. Саморегуляція в психології як поняття, що означає довільний і недовільний психічний і особистісний механізм самоорганізації людини. Саморегуляція – це суто індивідуальний спосіб координації людиною власних психічних процесів, станів, якостей, оптимізації власних, зокрема й професійних можливостей. Складовою саморегуляції є підпорядкування змісту і структури професійної діяльності прийнятим особистістю цілям. Самоорганізація майбутнього економіста у процесі його професійного самоутвердження реалізується через активацію низки психічних процесів – адаптації, самонастроювання, саморозвитку, самонавчання, самовиховання та ін. [2, 110].

На нашу думку, розвиток професійної самоорганізації майбутніх економістів вимагає високої ступені розвитку професійної саморегуляції. Людський індивід є саморегулюючою системою, яка функціонує на основі власних програм життєдіяльності та життєзабезпечення, які виробляються в ході безперервного пристосування до різних умов: природних, побутових, соціальних. Процес саморегуляції може бути як довільним, так і керованим свідомо. Все, що людина усвідомлює, вона може контролювати, регулювати, аналізувати. Ф. Енгельс зауважував, що людина тим і відрізняється від тварини, «що її інстинкт усвідомлений» [13, 1]. Саме завдяки свідомості особистість здатна самовдосконалюватися, працювати над собою, підвищувати свій рівень самоорганізації. Свідомість визначає (проекує) лінію поведінки людини, керує формуванням власної особистості, її діяльністю, вирішує питання відносин і взаємодій, спрямовує процеси засвоєння соціального досвіду, регулює емоції, стани, забезпечуючи спроможність розвитку свідомої саморегуляції. Постійна робота над розвитком професійної

саморегуляції дає майбутньому економісту можливість досягнути високого рівня розвитку професійної самоорганізації.

А. Морозов та Д. Чернилевський вважають, що самоорганізацію особистості найповніше можна розглянути через зміну саморегуляції особистості – рух від саморегуляції гомеостатичної (адаптивної), зумовленої силою зовнішніх регуляторів (традицій, моральних норм, права, вимог навчальної програми та ін.) до регуляції свідомими, цілеспрямованими, зумовленими внутрішніми регуляторами – совістю, обов'язком, іншими високими почуттями й тими нормами моральності, які особистість сприйняла як цінності й спеціально розвивала в собі як принципи своєї поведінки й ставлення до світу й до самої себе [5, 124].

На нашу думку, розвиток моральної свідомості та самосвідомості виходять на перший план і випереджають розвиток свідомої саморегуляції особистості. Спрямувавши виховання і самовиховання моральної свідомості майбутніх економістів на формування свідомого ставлення до своїх думок, висловлювань, дій, вчинків, відповідальності за них та їх наслідки, викладач ефективно формує уміння професійної самоорганізації студентів. Гармонійно розвинута особистість характеризується високим рівнем розвитку моральних якостей. Духовна людина з високим рівнем моральної саморегуляції свідомо будує свою життєву стратегію, приймає рішення, засновані на загальнолюдських цінностях. Розроблена нами методика сприяє як розвитку умінь професійної самоорганізації, так і гармонійному розвитку особистості студентів. У нашу методику входять спеціальні тренінгові завдання, які поступово формують уміння професійної самоорганізації: проєктувальних, виконавсько-творчих, контрольних, оцінних, а також умінь професійної саморегуляції. Майбутній економіст організовує роботу над собою, яка заснована на принципах справедливості, доброти, чесності, чуйності, співчуття, формує моральні установки, які не дозволять йому вести себе аморально ні в якій ситуації. У навчанні цьому сприятиме проведення корекційно-розвивальних занять, використання на заняттях моральних дилем, обговорення дилем за принципом: «Я б в цій ситуації вчинив так, як...» та ін.

Особливу увагу дослідників привертає питання визначення психологічних механізмів саморегуляції, які виокремлюють, базуючись переважно на парадигмі вивчення сутності саморегуляції (рефлексія, самооцінка, самоконтроль, формування цілей, самонавіювання тощо). Механізмом саморегуляції вважають рефлексію (І. Бех, М. Варбан, Г. Полякова, Р. Тур та ін.) – здатність

проводити самоаналіз, тобто, здатність до критичного переосмислення власного досвіду. Рефлексія притаманна тільки людині. Вона функціонує як аналіз суб'єктом власного психічного стану і спрямована на його самовдосконалення, є ключовим моментом розвитку особистості [11, 22-24]. Особливістю цього механізму в процесі навчання майбутніх економістів є його інтелектуальна спрямованість на оволодіння уміннями професійної самоорганізації.

Здатність до рефлексії свідчить про високий рівень самосвідомості та самоконтролю фахівця, його готовність до корекції своєї поведінки, способу життя, рефлексія об'єднує функції поведінки та управління фахівцем своїми вчинками і діями. Рефлексія спрямована на розвиток самосвідомості: на осмислення й орієнтацію дій суб'єкта (інтелектуальна рефлексія), на самоорганізацію, рух через самопізнання, самоаналіз себе, свого стану – внутрішніх психічних актів, власних форм і передумов, своєї розумової діяльності, цілісного «Я» (особистісна рефлексія) і через осмислення (аналіз) людиною особистості і діяльності партнера по спільній діяльності, взаємовідбиття суб'єктами один одного (міжособистісна рефлексія). Завдяки високому рівню самосвідомості стимулюється творча активність студентів, формуються внутрішні мотиви і цінності, здатність управляти своїми вчинками і діями та корегувати свою поведінку. З рефлексивним рівнем самосвідомості пов'язані самоаналіз, самооцінка і самоконтроль кінцевих результатів творчої діяльності з метою корекції і самовдосконалення цієї діяльності [3].

Отже, у результаті нашого дослідження ми виявили, що особистість оволодіває саморегуляцією, коли вона здатна керувати собою на основі сприймання і усвідомлення власних вчинків. Важливим кроком до розвитку професійної саморегуляції є оптимізм, самоконтроль, віра у себе, вірність собі та своїй справі, бажання випробувати власні сили, уміння сприймати зміни як виклик, а не як загрозу. Ми вважаємо, що майбутньому економістові важливо вчитися поступово формувати в собі уміння та навички саморегуляції на основі рефлексії, пізнавати себе, свій внутрішній світ, гармонійно розвивати свою особистість, вчитися правильно діяти у складних ситуаціях, швидко та правильно приймати рішення та ін.

Складність і багатоаспектність процесу професійної саморегуляції, його динамічний комплексний характер обумовлюють необхідність досліджувати його з позицій системного підходу, який виявляється в усвідомленні мети, мотивів, моделюванні умов, розробці програми діяльності, в пошуку причин її неуспішності, коли від наслідків результатів майбутній економіст просувається до причин, тобто

організує і регулює власну діяльність як систему, здійснює її корегування відповідно до вимог конкретної ситуації [12, 8]. У рамках системного підходу людина розглядається як складна жива система, що самоорганізується та саморозвивається. Життєдіяльність її забезпечується на різних, але взаємопов'язаних між собою, рівнях функціонування – біологічному, психологічному, соціальному. На кожному з рівнів людина має особливості свого виявлення. Серед пріоритетних цінностей здоров'ю відводиться першочергове значення. Особливий смисл для майбутнього економіста має рекомендація не займатися професійними справами, якщо це шкодить здоров'ю (власному та інших) [9, 42].

Ми вважаємо, що для збереження психічного здоров'я студентам необхідно навчитися своєчасно попереджувати психоемоційне перевантаження. Для цього слід використовувати спеціальні техніки та прийоми, які допомагають володіти собою в критичних ситуаціях та звільнитися від негативних емоцій. Нами було розроблено спеціальний навчальний курс з розвитку умінь професійної самоорганізації, який було апробовано в економічному університеті ім. В. Гетьмана у групах різних економічних факультетів. У нашому спецкурсі ми наводимо ефективні прийоми, техніки та вправи з розвитку умінь професійної саморегуляції. Результати проведеної експериментальної роботи засвідчують, що розроблений спецкурс ефективно розвиває уміння професійної самоорганізації та саморегуляції. Цей спецкурс допоможе майбутнім економістам попередити перевантаження, вміти правильно себе поводити у стресових ситуаціях та зберегти своє здоров'я.

Самоуправління психічним здоров'ям припускає не лише усвідомлення необхідності постійно за нього боротися, але і впевненість у своїх можливостях на цьому шляху, знання про себе. Останнє означає, що людина повинна вміти «розшифрувати» свій психічний стан і впливати на нього, якщо буде потрібно, знати свої найбільш сильні і слабкі особливості характеру (психосоціальні плюси та мінуси особистості), вміти неупереджено, адекватно оцінити справжній рівень своїх фізичних і психічних можливостей та знаходити чинники, що блокують реалізацію творчого потенціалу конкретного суб'єкта [9, 47].

У психології прийнято розглядати психічну саморегуляцію як систему психологічного самовпливу особистості з метою управління своїми психічними станами у відповідності до вимог ситуації та доцільності. Одним із найвищих рівнів психічної саморегуляції є самокорекція особистості в плані самоорганізації, самоактуалізації, самоствердження, самодетермінації та самовдосконалення [8, 112].

На сучасному етапі досліджень виокремлюють види психічної саморегуляції. Так, моральна саморегуляція є управлінням людиною своєю поведінкою відповідно до власних моральних норм і принципів (М. Боришевський, І. Дьяконов, М. Савчин); інтелектуальна – свідоме планування, коригування та контроль мисленнєвої діяльності (В. Моляко, В. Клочко, Н. Вольська); емоційна полягає в умінні виявляти чи стримувати свої емоції соціально придатними способами (Л. Роговик, Н. Шокурова, Н. Сазонова, О. Чебікін, В. Бобрицька, О. Прохоров, І. Шитова). Остання тісно пов'язана із фізичною саморегуляцією [6, 9].

Фахова діяльність майбутнього економіста потребує особливого самоуправління, прийняття оптимальних професійних рішень, а головне, дає можливість фахівцю внутрішньо розвиватися, займатися самопізнанням і гармонізувати стосунки з людьми. Її змістом є формування внутрішнього світу студента, удосконалення практики професійних стосунків, збагачення суб'єктивного досвіду.

Результати нашого дослідження доводять, що формуванню прийомів і методів саморегуляції психічного та фізичного стану, знань про механізми саморегуляції сприяють психолого-педагогічні дисципліни. Ми виявили, що для формуванню компонентів готовності до саморегуляції сприяють мультимедійні засоби інтерактивних технологій: навчальні програми, бази даних електронної бібліотеки, електронні підручники, посібники, Internet, інтерактивний дидактичний комплекс дисциплін психолого-педагогічного циклу, спеціальні навчальні курси і таке інше.

Навчитися керувати своїми почуттями і психічними станами можна, використовуючи такі методи та прийоми психологічної саморегуляції, як фізичні вправи, повне зосередження, самопідбадьорювання, самопереконання, самоаналіз, образне самонавіювання, психокорекція, психологічний тренінг зі складання ситуації успіху, аутогенне тренування та інші. Проведення нашого експерименту засвідчує, що найбільш ефективними методами розвитку умінь професійної саморегуляції майбутніх економістів є аутогенне тренування та психологічний тренінг зі складання ситуації успіху.

Аутотренінг – система вправ для саморегуляції психічних і фізичних станів. Оволодіння аутогенним тренуванням спрямоване на оволодіння студентами прийомами емоційної саморегуляції, своїм психічним станом у процесі навчальної та виховної діяльності, підготовку майбутнього економіста до використання у своїй роботі аутотренінгу під час вирішення навчальних та професійних задач. За визначенням Л. Мітіної та О. Асмоковець, аутогенне тренування – це

самостійна тренувальна система, яка поєднує в собі окремі сторони декількох психорегулюючих методик. В аутогенному тренуванні виробляється висока зосередженість уваги для свідомого спрямування впливу на регуляцію нервово-психічних процесів [4, 121].

Психологічний тренінг зі складання ситуації успіху – це проживання суб'єктом своїх особистісних досягнень в контексті історії його персональної життєдіяльності. Вона завжди суб'єктивна, результат зусиль розцінюється тільки в зіставленні із результатами вчорашніх зусиль, з позиції завтрашніх перспектив особистості. Психологічний тренінг сприяє розвитку умінь професійної самоорганізації, впевненості у собі, цілеспрямованості, самомотивації, саморефлексії, умінню керувати своїм внутрішнім психічним станом та приймати усвідомлені рішення. Отже, психологічний тренінг зі складання ситуації успіху та аутотренінг ефективно розвивають уміння професійної самоорганізації та саморегуляції.

Таким чином, розвиток професійної саморегуляції сприяє успішності, продуктивності та надійності професійної діяльності майбутнього економіста, адже професійна саморегуляція є невід'ємною частиною його професійної самоорганізації. Оволодіння навичками та уміннями емоційної саморегуляції майбутніх економістів в комплексі (психологічного тренінгу зі складання ситуації успіху, аутогенного тренування та інших технологій) найбільш ефективно сприяють формуванню професійної саморегуляції. Розвиваючи вміння регулювати свої емоції, студенти формують такі уміння професійної саморегуляції, як впевненість у собі, уміння регулювати власний емоційний стан, відсутність емоційної напруженості, вміння приймати правильні рішення у нестандартних ситуаціях.

Подальшого дослідження потребує вивчення усіх механізмів професійної саморегуляції майбутнього економіста та обґрунтування доцільності застосування кожного з них на різних рівнях її сформованості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большой энциклопедический словарь: В 2-х т. / Гл. ред. А. М. Прохоров. – М. : Сов. энциклопедия, 1991. – Т. 2. – 768 с.
2. *Гоменюк Д. В.* Теоретичне обґрунтування процесу професійного самоствердження майбутніх кваліфікованих робітників автосервісу // Педагогічний альманах. – 2011. – Вип. 9. – 287 с.
3. *Кулоткин Ю.Н., Сухобская Г.С.* Индивидуальные различия в мыслительной деятельности взрослых учащихся. – М. : Просвещение, 1971. – 111с.

4. Митина Л. М., Асмаковец Е. С. Эмоциональная гибкость учителя: психологическое содержание, диагностика, коррекция. – М.: Московский психолого-социальный институт: Флинта, 2001. – 192 с.
5. Морозов А. В., Чернилевский Д. В. Креативная педагогика и психология: Учебное пособие. – М.: Академический Проект, 2004. – 560 с.
6. Підготовка майбутнього вчителя до професійної саморегуляції в процесі вивчення педагогічних дисциплін [Текст] : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. Л. Сеньовська ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль : [б. и.], 2008. – 22 с.
7. Пов'якель Н. І. Саморегуляція професійного мислення в системі фахової підготовки практичних психологів / Автореф. дис... д-ра психол. наук: 19.00.07 /; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2004. – 40 с.
8. Психологія особистості : Словник-довідник / [за редакцією П. П. Горностая, Т. М. Титаренко] – К.: Рута, 2001. – 320 с.
9. Психологія управління: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Є. М. Кайлюк; Г. Г. Фесенко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 202 с.
10. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание / О месте психического во всеобщей взаимосвязи явлений материального мира. – М.: Изд-во Акад. Наук СССР, 1957. – 328 с.
11. Тур Р. Й. Педагогічна рефлексія – основа формування творчого саморозвитку особистості // Управління школою. – Харків, 2004. – № 13. – С. 22-24
12. Формування професійної культури вчителя в контексті інтеграції України в Європейський освітній простір // Матеріали регіонального науково-практичного семінару за ред. проф. Терещука Г. В. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ імені В. Гнатюка, 2007. – 177 с.
13. Щелкунова Л. А., Болдина В. И. Механизмы нравственного самовоспитания // Ярославский педагогический вестник. – 2003. – № 1 (34). – 4 с.

Савицкая А. С. Профессиональная саморегуляция как важный компонент профессиональной самоорганизации будущих экономистов.

В статье исследуется проблема развития профессиональной саморегуляции как важной составной профессиональной самоорганизации современного студента – будущего специалиста-экономиста.

Ключевые слова: профессиональная саморегуляция, профессиональная самоорганизация экономиста, воспитание, самовоспитание, саморазвитие, самоанализ, самоконтроль, самооценка, рефлексия.

Savitskaya A. S. Professional self-regulation as an important component of professional self-organized learning of Future Economists.

The problem of professional self-regulation development as an important component of professional self-organization of a modern student, future economist, is investigated in the article.

Keywords: professional self-regulation, professional self-organization of an economist, education, self-education, self-development, self-analysis, self-control, self-concept, reflection.

Позднякова-Кирбят'єва Е. Г.

ПСИХОСЕМАНТИКА КОЛЬОРУ В ДОСЛІДЖЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ ПРО ВІЙНУ

У статті викладено результати дослідження соціально-історичної пам'яті про Велику вітчизняну війну за допомогою методу психосемантики кольору. Респондентам пропонували уявити, що вони малюють картину про війну, їх також просили вказати, які кольори вони виберуть для цієї картини. Психосемантична інтерпретація вибраних кольорів здійснювалася диференційовано за віковими категоріями, що дозволило виявити приховані відмінності у сприйнятті війни людьми різних поколінь.

Ключові слова: Велика вітчизняна війна, мир, соціальна пам'ять, психосемантика, колір, покоління, сприйняття війни.

На думку багатьох філософів, психологів і художників колір є природним психосемантичним об'єктом завдяки стійкості своєї семантичної структури, яка обумовлена особовими психологічними особливостями суб'єкта, що сприймає навколишній світ. Людина постійно знаходиться в просторі кольору не залежно від забарвленого в нього предмету, а колір є виразником ставлення до явищ соціального світу, наповнюючи ці стосунки сенсами, які часто залишаються непоміченими для самої людини. У сучасному світі і в історії розвитку людського суспільства можна знайти безліч прикладів різного соціокультурного сприйняття того або іншого кольору, але при цьому деякі кольори набули універсальних, об'єднувальних характеристик для людей не залежно від їх культурного досвіду й традицій. Саме вони покладені в основу психосемантичного методу пізнання. Використання психосемантичного методу в підході до вивчення несвідомого дає можливість розглядати будь-які шкали в контексті асоціативних еквівалентних реакцій, причому стимулами-реакціями